

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ МІСІОНЕРСТВА ТА ЙОГО КЛЮЧОВИХ ЗАВДАНЬ

У статті наведено теоретико-методологічні підходи до визначення місіонерства та його ключових завдань. На основі аналізу наукової літератури автор переконує, що в сьогоденні часи прослідковується активна залученість Церкви до вирішення соціальних проблем країни і практична значимість такої роботи стає домінуючою для усіх церков, що зосереджує діяльність церков не на політичному, а на соціальному аспекті. В статті зазначається, що з метою подолання окремих деструктивних тенденцій та усунення наслідків політики атеїзму, було розгорнуто масштабну місіонерську роботу, втілену в євангелізаційній діяльності, яка ґрунтується на перегляді та переосмисленні (оновленні) традиційних підходів, поєднанні нових та випробуваних часом методів.

Ключові слова: місіонер, церква, теоретичні розвідки, соціальний аспект, місіонерство, завдання, наукова література, час, традиційні підходи.

The article presents theoretical and methodological approaches to the definition of missionary work and its key tasks. Based on the analysis of scientific literature, the author argues that today there is an active involvement of the church in solving social problems of the country and the practical significance of such work is becoming dominant for all churches, which focuses the activities of churches not on the political but on the social aspect. In order to overcome certain destructive trends and eliminate the consequences of the policy of atheism, a large-scale missionary work was launched, embodied in evangelistic activities, which is based on the revision and rethinking (updating) of traditional approaches, a combination of new and time-tested methods.

It is obvious that the missionary activity of Protestant churches in modern Ukraine demonstrates multi-vector and dynamic development, which is marked by such features as modernization and adaptation to modern realities, there is a tendency to take into account the ethnic and religious dominants of the country, which in turn ensures compromise, tolerance of the functioning and development of Protestantism in Ukraine.

Key words: missionary, church, theoretical research, social aspect, missionary work.

Актуальність проблеми. У євангельському розумінні «місіонерство» починається з того часу, коли Ісус Христос послав апостолів з проповіддю Царства Небесного (Мт.10). З цього моменту і до наших днів місія посланців Доброї Новини Бога до людей не переставала бути одним з найважливіших аспектів християнського життя. Виходячи з цього, вивчення проблем місіонерської діяльності Церкви завжди було і залишається у центрі уваги науково-теоретичних досліджень і практичного застосування у життєдіяльності суспільства. Актуальність дослідження проблеми обумовлена безліччю помилок і неточностей, що допускаються багатьма християнами у ставленні до серйозного розуміння і виконання «Великого доручення» Ісуса Христа. Однак, багато питань з проблеми потребують більш глибокого вивчення та аналізу, чому й присвячена дана робота та перспективи дослідження проблеми.

Аналіз публікацій з проблеми. Вивчення проблеми багатоаспектне. Серед масиву літератури і джерел видається за доцільне виокремлення шести блоків.

До першого блоку віднесемо літературу і джерела, що висвітлюють місіонерство через призму просвітницької місії Церкви. Це роботи Біла Кьюерта, Делмера Р. Гайнза, Дерроу Л. Міллера, Рея Комфорта, Вільяма Макдональда, Чарльза Сперджена, Роберта Е. Коулмана, Джона Кобленца, Леслі Ньюбігіна.

Другий блок літератури і джерел розкриває прийоми та принципи благовістя. Це праці Луїзи Уокер, Боба Фінлея, Елберта Вербіцького, Аллена Роланда, Тоні Кьюпіта, Д. Джеймс Кеннеді, Т. М. Мура, Роберт і Евелін Болтона, Майкла Хендерсона, Клас Джона Уеслі, Вудро Кролла.

Культурний, історичний, стратегічний, біблійний аспекти місіонерства представлені у працях А. Чацького, Д. Овертона, Сергія Головіна, Такера Рута, Хусто Л. Гонсалеса, Роберт Е. Коулмана, Віри Кушнір, Джона Йорка, Девіда Боша.

Місіонерство як міжкультурний феномен висвітлений у працях Дела Тара та Джима Петерсона.

Практичні питання християнської євангелізації розглядаються у працях Джона Ф. Мак-Артура, Барнеса Даугласа, Матса Тунехага, Вільяма Гутрі, П'єра Дюмулена, Валдемара Сардачука.

Роль пастира і організація життя новонавернених християн в церкві стало предметом дослідження Девіда Бетті, Хав'єра Еліезера, Білла Брайта, Дейвіда Уотсона. Разом з тим існує потреба узагальнити існуючі напрацювання, визначити ключові моменти розвитку теорії місіонерського знання, що ми можемо розглядати як подальшу перспективу.

Метою статті є дослідження теоретичних та практичних питань пов'язаних з етапами розвитку місіонерської діяльності.

Виклад основного матеріалу. Одне з найбільш вдалих, на нашу думку, визначень терміну «місіонер» подається у тлумачному словнику С. Ожегова. Він пише, що місіонер – це духовна особа, яка посилається церквою для поширення своєї релігії серед іновірців; взагалі людина, що поширює серед інших вчення якоїсь релігії, секти.

Православний богослов А.Єфімов наполягає на тому, що визначення власне поняття

«місіонерства» пов'язане із значенням слова «місія» (від лат. *missio* – посилка, доручення), а грецькою звучить як священноапостольство. Церква Христова називається апостольською, де однією з основних форм її служіння є місія, коли живий благодатний організм Церкви стикається з грішним світом.

Зауважмо, що право на місіонерську діяльність гарантується Європейською конвенцією про захист прав людини та основних свобод; Конституцією України (35 стаття), Законом України «Про свободу совісті та релігійні організації». У документах підкреслюється, що кожен громадянин може мати власний світогляд та віросповідання, якщо цим він не порушує права та свободи інших громадян. Місіонерство, у розрізі цих законів, є тим напрямом роботи церкви, що найбільш повно сприяє реалізації права людини на свободу у виборі віросповідання як духовного вектору її розвитку. Пізнання Божих обітниць спонукає особистість вірити у здійсненність її планів і завдань, мотивує до пошуку себе і смислів існування, сприяє пізнанню світу. Важливим завданням внутрішнього місіонерства, зокрема, є формування у людини віри у Бога як Абсолюта, виконання Божих заповідей, любові до рідних та інших людей, наслідування традицій предків у питаннях продовження роду, уникання духовних помилок, які призводять до розбрату та конфліктів на ґрунті неповаги і приниження слабшого. Зовнішнє ж місіонерство має, як ми думаємо, світове значення для вирішення глобальних проблем людства. Воно сприяє пізнанню життя інших народів, зумовлює їх до прийняття інших культур, духовно збагачує перш за все самого місіонера, наробляє практику спілкування з людьми в ім'я миру, забезпечує єдність християнських церков у виробленні духовної концепції діяльності.

Підкреслимо, що місіонерська діяльність протягом століть набувала різних форм, в залежності від світогляду суспільства, в якому вона розвивалася. Тому, місіонер Девід Бош класифікував їх також на шість парадигм, і об'єднав наступним чином:

1. Апокаліптична парадигма раннього християнства.
2. Елліністична парадигма періоду Отців Церкви.
3. Середньовічна римсько-католицька парадигма.
4. Протестантська парадигма (парадигма Реформації).
5. Сучасна парадигма епохи Просвітництва.
6. Екуменічна парадигма.

У прославлених місіонерів минулого найбільш знаковою рисою було їх життя. Вони вважали, що визначальним аспектом місії є не стільки те, що людина проголошує, а те як вона живе. Аксиомою їхнього життя служила теза про те, що повністю змінене життя проповідують краще слова. Підтверджуючи це, Святий Франциск Ассизький сказав:

«Проповідуй Євангеліє в усі часи і, якщо потрібно, використовуй слова. Тому, як ми думаємо, першим і головним принципом будь-якого методу місії є розвиток духовного характеру

місіонерів – їх боротьба за власну праведність, їх здатність нести Божу Благодать, їх смиренність, їх вміння жити серед будь-якого народу»¹.

Переважна більшість дослідників цієї проблематики вважають, що християнське місіонерство бере свій початок у IV ст. н. е., коли місіонерська діяльність проходила переважно на території сучасної Європи. До XIII-XVI ст. відноситься проникнення християнського місіонерства в Індію, Китай і Японію.

Найбільш повно суть місіонерства розкривається через призму просвітницької діяльності церкви, аналіз прийомів і методів благовістя, міжкультурні відносини, практику євангелізації, а також у контексті аналізу пастирської діяльності і життя новонавернених християн у житті місцевої церкви.

Автор книги «Заклик з неба» Джон Кобленц у своєму дослідженні звертає увагу на основне для кожного християнина питання – що означає бути учнем Ісуса? Це і є заклики з неба, каже він, для виконання якого потрібен час, сміливість та дисципліна. І хоча не завжди буває легко в служінні, проте обіцяна нагорода повинна додавати більше сили, енергії, щоб за будь-яких обставин бути вірним учнем Ісуса Христа².

У посібнику «Розкриття таємниці. Вступ до теології місії» ще один дослідник Леслі Ньюбігін бажає донести до широкої аудиторії сучасні проблеми і завдання теології місії, спираючись на особистий величезний досвід у місіонерському служінні. Він характеризує християнську місію як сповіщення про розгадану таємницю, яка є проповіддю для всіх народів, і тим не менше, вважаємо, що це все ж таємниця, адже побачити її можна тільки очима віри. Доктор Леслі, в свою чергу, закликає Церкву присвятити себе виконанню Христового доручення – йти і проповідувати Євангеліє по всьому світі³.

Отже, просвітницька місія Церкви, яка розпочалася з апостольських часів має продовжуватися і сьогодні, оскільки це один зі шляхів навчання, осмислення й усвідомлення Вчення про спасіння.

Говорячи про біблійні принципи і сучасні підходи до благовістя, варто згадати книгу Луїзи Уокер «Благовістя сьогодні», де висвітлюються біблійні доктрини про гріх та спасіння. Автор також досліджує біблійні принципи та сучасні прийоми благовістя, основні причини успіху і невдач у справі благовістя, описує методи не лише широкого, але й індивідуального благовістя. І як приклад, для реального життя, подаються конкретні методи використання принципів благовістя у різних країнах світу⁴.

Місіонер та євангеліст Боб Фінлей, який більше як півстоліття активно займався місіонерською діяльністю в багатьох країнах світу, у своїй праці «Заклик до змін в іноземних місіях» закликає до зміни методів іноземного місіонерського служіння всіх євангельських християн. Найбільшу увагу автор звертає на «міжкультурні операції», які в багатьох країнах сприймаються як інституціональний колоніалізм, а не метод євангелізації. Він зауважує, що традиційні методи євангелізації, які будуть активні в одній місцевості, можуть навпаки нашкодити в іншій, що й часто буває. Саме тому в даній праці пропонується негайно припинити і замінити такі методи на класичні біблійні, ефективніші та більш відповідні істинним принципам християнської віри⁵.

Дослідженням предмету місіології та місіонерської діяльності займався також Елберт Вербіцький. Якби не було Священного Писання, запевняє він, то не було б і місіонерства. Без нього воно не має ні значення, ні змісту. Бог, Який є і Автором Писання, і Творцем людини першим забажав піклуватися про людину, Своє творіння і першим показав приклад місіонера. Тому кожен християнин, який щиро зацікавлений євангелізацією світу, повинен шукати Священне Слово, щоб зрозуміти, як Бог бачить потребу людства і який шлях Він обрав для його спасіння. Саме цей факт і є біблійною основою християнського місіонерства, вважає Е. Вербіцький у своїй праці «Місіологія»⁶.

¹ Традиционные методы миссии и евангелизма. Лука А. Веронис. URL: <http://www.pravlib.narod.ru/missia6.html> (доступно 17.09.2023).

² Джон Кобленц. Заклик з неба. Видавництво «Міжнародне Господне служіння», 2002. 263 с.

³ Леслі Ньюбігін. Розкриття таємниці. Вступ до теології місії. Центр «Нарнія», 2006. 240 с.

⁴ Луїза Уокер. Благовістя сьогодні. Видавництво «Лайф Паблішерз Інтернешнл». Спрінгфілд. Міссурі. 2002. 326 с.

⁵ Боб Фінлей. Заклик до змін в іноземних місіях. 2012. 339 с.

⁶ Елберт Вербіцький. Місіологія. 1999. 46 с.

Найбільш вдалим прикладом роботи місіонера є вчення і діяльність апостола Павла, який був і залишається найвеличнішим будівником Християнських Церков після вознесіння Ісуса Христа. Незважаючи на те, що обставини, в яких «будував» Павло будинок місіонерства, суттєво відрізняються від теперішніх, його методи та принципи мають актуальне значення у всі часи. У дослідженні місіонерської діяльності Павла автор статті вважає за необхідне звернути увагу на такі питання, як:

- стратегічні завдання благовістя, які описують принципи апостола Павла, що допомагали йому у виборі географічних пунктів для виконання цього завдання;
- вибір соціальної групи, тобто таке середовище людей, яке б найбільше підходило для об'єднання новонавернених, а також для подальшого поширення вчення;
- моральний та соціальний стан людей серед яких він проповідував і вчив;
- чудеса, які привертали увагу слухачів і слугували доведенням Божого благовоління до язичників, євреїв та християн. Саме цей метод перешкоджав суперництву між слугами Христа і слугами демонів;
- значення фінансів, які Павло розглядав як проблему, пов'язану з його проповідуванням.

У цій практиці апостол Павло використовував три принципи:

- 1) не шукав фінансової підтримки особисто для себе;
- 2) не приймав фінансової допомоги для своїх новонавернених;
- 3) не керував фінансами своїх Церков.

Отже, суть проповідування Павла полягає в наступному: вона ґрунтується на спільній вірі; сповіщає про нові факти, що з'являються у цій нелегкій роботі; відповідає на неминуче заперечення, закликає до духовних потреб та застерігає; проповідує новонаверненим; готує до водного хрещення та рукопокладення; є авторитетом та розвиває дисципліну. В єдності Павло вбачав не централізовану організацію чи покору всезагальному авторитету, але силу єдиного духа та єдиного життя; принципи і дух, які застосовуються у всі часи – це принцип благовістя, принцип віддалення та Дух Віри. І останнє на що варто звернути увагу, – принципи та методи Павла мають застосовуватися і сьогодні⁷.

Темі благовістя за останні роки багато християнських авторів та служителів приділяють особливу увагу. Не кожна людина, яка прийняла Ісуса Христа в своє серце, при великому бажанні нести Благую вістку до людей, може проповідувати так, як це робили у свій час Чарльз Сперджен чи Біллі Грем, але кожен у певній мірі обдарований Святим Духом, щоб засвідчити хоча б одній людині про Ісуса Христа. Тоні Кьюпіт у навчальному посібнику «Біблійні моделі благовістя» описує 20 основних моделей благовістя, які були використані в Священному Писанні. Одного універсального способу благовістя немає, через це і наділив Бог Свою Церкву різними дарами, талантами і здібностями, щоб можна було підійти до кожної людини і сповістити їй про живого Бога, про Спасителя її душі⁸.

Євангелізація за допомогою членів Церкви – основна тема, якою ділиться більше двадцяти років відомий американський доктор теології Джеймс Кеннеді з тисячами служителів та звичайними членами Церков у багатьох країнах світу. У своєму посібникові «Вибух євангелізації» доктор Кеннеді показує, як можна мобілізувати всю громаду на виконання місії йти проповідувати про Ісуса Христа. Вибравши учнів, він проводить з ними вечірні заняття раз на тиждень протягом чотирьох місяців, посвячуючи їх у всі тонкощі мистецтва особистої євангелізації; навчав їх за особливою програмою, а потім показував як її можна використати у практичному житті. Після певного курсу навчання стажисти стають наставниками для інших. Таким чином реалізується колосальний потенціал звичайних членів Церкви. І чим більше міцніє Церква і кількість християн, які навчаються правильному благовістю, тим швидше проходять темпи зростання церкви Ісуса Христа на землі. Саме тому методика доктора Кеннеді є досить успішною, адже вона навчає, як реалізувати колосальний потенціал простих членів Церкви у розповсюдженні Євангелії⁹.

⁷ Аллен Роланд. Місіонерські методи за часів апостола Павла і в наші дні. Видавництво «Логос». 1993. 215 с.

⁸ Тоні Кьюпіт. Біблійні моделі благовістя. Християнська спілка «Біблія для всіх», 2002. 48 с.

⁹ Вибух євангелізації. Під ред. Д. Джеймс Кеннеді та Т.М.Мур. 2015. 286 с.

Одними із дослідників теми благовістя є Роберт та Евелін Болтон. Їх практичний курс «Благовістя» був написаний для тих, чиє служіння полягає у придбанні душ для Христа.

Автори вивчають всі можливі способи донесення Благої звістки до тих, хто ще не пізнав Христа як свого особистого Спасителя. Крім цього вони навчають як правильно переконувати людей цього світу повірити в Ісуса Христа. Особливу увагу приділено служінню Святого Духа і тому, яку важливу роль відіграє використання Божого Слова у спілкуванні та свідченні з людьми¹⁰.

Доктор Майкл Хендерсон, на основі пережитого досвіду та здобутих знань, досліджує методи служіння Джона Уеслі, який створив виховну систему, що призвела до загальнонаціонального духовного відродження в Англії у XVIII столітті. Автор проаналізував усі виховні процеси і методи Д. Уеслі, особливу увагу звернувши на організацію «класів», і намагався показати, як Д. Уеслі розробив корисний інструмент групової організації. Ця система дійсно могла би стати дуже ефективною і в сучасних Церквах, даруючи надію та зцілення ще багатьом людям¹¹.

Президент Біблійного коледжу та викладач Вудро Кролл, який десятки років присвятив себе місіонерському служінню, у своїй праці «Фронт у тилу» представляє безліч варіантів, щоб взяти участь у такому ж служінні. Не кожен християнин є місіонером, який перекладає Біблію для якихось маловідомих народів, чи їде у віддалені країни з проповіддю Євангелії, але кожен повинен свідчити про Христа там де він перебуває на даний момент і у даний час. Хтось посланий в далекий край, а хтось посланий бути там, де він народився і живе. Саме ця книга пропонує правильні й потрібні варіанти бути місіонером не лише на передовій, а й у тилу, тобто істинною підтримкою тих, хто стоїть попереду¹².

Посібник «Християнське душеопікунство» був написаний Спілкою міжнародної освіти для студентів, які в подальшому будуть нести служіння не лише душеопікуна при церкві, а й для кожного, хто виконує «Велике доручення Христа». Служіння душеопікунства сьогодні є затребуваним у Церквах, що пов'язано з ускладненням життя в суспільстві та різними соціальними, економічними, соціокультурними, політичними, ідеологічними, духовними проблемами, нестабільністю в сім'ях та різними життєвими труднощами. Підмітимо, що підготовка духовних наставників дає їм найперше біблійну підставу цього служіння, визначає місце соціально-психологічних знань у служінні та розумінні основ християнського консультування¹³.

Таким чином, біблійні принципи та сучасні підходи до благовістя залишаються важливими й актуальними для християн XXI століття. Життя не стоїть на місці. Змінюються соціально-економічні та політичні процеси, змінюються люди, їх переконання й цінності, але для істинного християнина має бути не змінною віра в Ісуса Христа, що допоможе йому у його житті та служінні.

У 2003 році побачив світ порівняно невеликий за обсягом навчальний посібник, який випущений Асоціацією «Духовне відродження» і присвячений дослідженню значущих для сучасності цілей та духу місіонерського руху. Мета даного підручника – дати аналіз сучасному стану християнства в такій формі, яка б надихала кожного християнина на участь у Божій місії по всій планеті Земля. Автор посібника виділили чотири аспекти у даній проблемі:

1. Біблійний – місія, місіонерство і місіонер як центральна тема в Біблії.
2. Історичний – погляд на всесвітню історію з позиції втілення Божого замислу про спасіння.
3. Культурний – подолання культурних бар'єрів на шляху виконання місії та утворення нових церков.

4. Стратегічний – пошук відповідей на запитання «Хто ще не почув Добру Вістку?», «Де ці люди проживають?», «Яким чином краще до них підходити?» та ін.¹⁴

Іншою більш фундаментальною працею цієї проблематики є навчальний посібник, над яким працювали провідні християнські вчені багатьох країн світу, глибоко та масштабно вивчає біблійні основи та історію місіології, її стратегію та культурні аспекти.

¹⁰ Роберт і Евелін Болтон. Благовістя. - Університет МЗІ. 2001. 224 с.

¹¹ Майкл Хендерсон. Клас Джона Уеслі: як робити учнів. Видавництво «Тріада». 2006. 224 с.

¹² Вудро Кролл. Фронт в тилу, 2001. 50 с.

¹³ Програма християнської освіти. Християнське душеопікунство.

¹⁴ 8 уроків місіології. Біблійний, історичний, культурний, стратегічний аспекти: ввідний курс. М.: Асоціація «Духовне відродження» ЄХБ, 2003. 80 с.

Академічний підхід у вивченні місіології представлений у чотирьох аспектах біблійному, історичному, стратегічному та культурному є особливістю предмета, який виділяє його серед інших книг. Особливо цінними є розділи, що присвячені періоду протестантського місіонерського служіння і місіонерської діяльності¹⁵.

Біблійну стратегію благовістя для пост-атеїстичного суспільства досліджував Сергій Головін. Безрезультатність методів благовістя, яке, здавалося б, дало прекрасний результат у кінці ХХ століття, змусило автора серйозно зайнятися цією проблемою. Тому даний посібник є глибоким дослідженням, яке змушує по-новому переглянути методи та цілі благовістя. Аналізуючи біблійні тексти та статистичні дані, доктор філософії та теології С. Головін у доступній формі визначає й аналізує складні соціальні проблеми сучасного пост-атеїстичного суспільства і показує шляхи їх вирішення. Якщо наша ціль – принести багатий урожай для Бога, вважає С. Головін, то необхідно прикласти багато цілеспрямованих зусиль для підготування землі, яка б вона не була і чим, і ким вона не була б заповнена, робить висновок автор¹⁶.

Робота «Історія християнства», написана Хусто Гонсалесом, детально описує як відбувалося поширення християнського вчення по всьому світові, як утворювалися нові церкви, складалися національні особливості в церковних обрядах та звичаях. Християнство із самого початку було нерозривно пов'язане з людською історією. Історичні події відіграють надзвичайно важливу роль для розуміння не тільки життя Ісуса, але і всього біблійного послання. Значна частина Старого Завіту є описом історичних подій, в ньому розповідається про Боже одкровення в житті та історії Божого народу. Без цієї історії зрозуміти одкровення, вважає Х. Гонсалес, неможливо. Саме в цьому сенсі вивчення історії пов'язане з її створенням. Історія ранніх християн у Новому Заповіті – це не просто текст Писання, це вражаючі приклади вірного свідчення в найрізноманітніших обставинах. Коли європейським християнам відкрилися досі невідомі великі землі, серед них знайшлося багато таких, хто йде в ці землі, щоб проповідувати там свою віру. Протягом століть одні свідчили усним і письмовим словом, інші – молитвою і самозреченням. На них історія не закінчилася. На прикладі описаних подій у даному підручнику кожен християнин може так само віддано і вірно писати свою історію християнства¹⁷.

Принципи євангелізації, які лягли в основу діяльності Ісуса Христа на землі, є основою книги Р. Е. Коулмана. Ісус Христос, вважає він, це безсумнівний приклад для наслідування, а Його методи євангелізації необхідно взяти за основу, щоб успішно виконувати місію християнина¹⁸.

Висновки та перспективи досліджень: Однією із найважливіших складових процесу релігійно-суспільних змін стало утвердження релігійної свободи та релігійних прав людини з початком демократизації та незалежності України як держави. Такі трансформації посприяли дедалі помітнішому зростанню релігійної присутності в суспільно-політичному житті країни. Зокрема, розпочалося налагодження та активізація харитативної, євангелізаційної, просвітницької та освітньої діяльності церкви.

У перші два століття функціонування протестантизму місіонерська парадигма виражалася в різних крайнощах: наголос на Божу всемогутність часом надихала на саму думку про місіонерську роботу, в інші часи уявлення про Божу всемогутність і людську відповідальність становило творче протиріччя.

На людей часом дивилися виключно з точки зору гріхопадіння - як на невинуватих грішників, що прямують до смерті. В інші часи акцент робився на необхідності Христової любові до людей, які заблукали і вважали їх гідними спокути.

Перспективами досліджень є вивчення особливостей місіології як галузі богослів'я.

¹⁵ Місіологія. Біблійний, історичний, культурний, стратегічний аспекти: навчальний посібник під ред. А. Чацького та Д. Овертона. 2001. 608 с.

¹⁶ Головін Сергій. Біблійна стратегія благовістя для пост-атеїстичного суспільства. 2002. 44 с.

¹⁷ Хусто Л. Гонсалес. Історія Християнства. Том 1. Від основи Церкви до епохи Реформації. Видавництво «Біблія для всіх», 2001.

¹⁸ Роберт Е. Коулман. Євангелізаційна стратегія Ісуса. Видавництво «Мирт». 2009.

Список використаної літератури:

1. Боб Фінлей. Заклик до змін в іноземних місіях. 2012. 339 с.
2. Вісім уроків місіології. Біблійний, історичний, культурний, стратегічний аспекти: ввідний курс. М.: Асоціація «Духовне відродження» ЄХБ, 2003. 80 с.
3. Вибух евангелізації. /за ред. Д. Джеймс Кеннеді та Т.М.Мур. 2015. 286 с.
4. Джон Кобленц. Заклик з неба. Видавництво «Міжнародне Господнє служіння», 2002. 263 с.
5. Елберт Вербіцький. Місіологія, 1999. 46 с.
6. Леслі Ньюбігін. Розкриття таємниці. Вступ до теології місії. Центр «Нарнія», 2006. 240 с.
7. Луїза Уокер. Благовістя сьогодні. Видавництво «Лайф Паблішерз Інтернешнл». Спрінгфілд. Міссурі, 2002. 326 с.
8. Майкл Хендерсон. Клас Джона Уеслі: як робити учнів. Видавництво «Тріада», 2006. 224 с.
9. Місіологія. Біблійний, історичний, культурний, стратегічний аспекти: навчальний посібник під ред. А. Чацького та Д. Овертона. 2001. 608 с.
10. Роберт Е. Коулман. Евангелізаційна стратегія Ісуса. Видавництво «Мирт». 2009.
11. Роберт і Евелін Болтон. Благовістя. Університет МЗІ. 2001. 224 с.1
12. Головін С. Біблійна стратегія благовістя для пост-атеїстичного суспільства. 2002. 44 с.
13. Традиционные методы миссии и евангелизма. Лука А. Веронис. URL: <http://www.pravlib.narod.ru/missia6.html> 9lj (доступно 10.09. 2023).
14. Традиционные методы миссии и евангелизма. Лука А. Веронис. URL: <http://www.pravlib.narod.ru/missia6.html> (доступно 10.09. 023)
15. Хусто Л. Гонсалес. Історія Християнства. Том 1. Від основи Церкви до епохи Реформації. Видавництво «Біблія для всіх», 2001.

References:

1. Bob Finlei. Zaklyk do zmin v inozemnykh misiiakh. 2012. 339 s.
2. Visim urokiv misiologhii. Bibliiyni, istorychni, kulturni, ctratehichni aspekty: vvvidnyi kurs. M.: Asotsiatsiia «Dukhovne vidrozhennia» YeKhB, 2003. 80 s.
3. Vybukh yevanhelizatsii. /za red. D. Dzheims Kennedi ta T.M.Mur. 2015. 286 s.
4. Dzhon Koblents. Zaklyk z neba. Vydavnytstvo «Mizhнародne Hospodnie sluzhinnia», 2002. 263 s.
5. Dzhon Koblents. Zaklyk z neba. Vydavnytstvo «Mizhнародne Hospodnie sluzhinnia», 2002. 263 s.
6. Elbert Verbitskyi. Misiolohiia, 1999. 46 s.
7. Lesli Niubihin. Rozkryttia taiemnytsi. Vstup do teolohii misii. Tsentr «Narniia», 2006. 240 s.
8. Luiza Uoker. Blahovistia sohodni. Vydavnytstvo «Laif Pablisherz Interneshnl». Sprinhfild. Missuri, 2002. 326 s.
9. Maikl Khenderson. Klas Dzhona Uesli: yak robyty uchniv. Vydavnytstvo «Triada», 2006. 224 s.
10. Misiolohiia. Bibliiyni, istorychni, kulturni, stratehichni aspekty: navchalnyi posibnyk pid red. A. Chatskoho ta D. Overtona. 2001. 608 s.
11. Robert E. Koulman. Yevanhelizatsiina stratehiia Isusa. Vydavnytstvo «Myrt». 2009.
12. Robert i Evelin Bolton. Blahovistia. Universytet MZI. 2001. 224 s.
13. Holovin S. Bibliina stratehiia blahovistia dlia post-ateistychnoho suspilstva. 2002. 44 s.
14. Tradytsonnye metody myssyy y evanhelyzma. Luka A. Veronys. URL: <http://www.pravlib.narod.ru/missia6.html> 9lj (dostupno 10.09. 2023).
15. Tradytsonnye metody myssyy y evanhelyzma. Luka A. Veronys. URL: <http://www.pravlib.narod.ru/missia6.html> (dostupno 10.09. 023)
16. Khusto L. Honsalies. Istoriia Khrystyianstva. Tom 1. Vid osnovy Tserkvy do epokhy Reformatsii. Vydavnytstvo «Bibliia dlia vsikh», 2001.